

PRINCIPIILE PROCEDURII CONTRAVENȚIONALE

Andrian CREȚU

doctor în drept,

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Republica Moldova

e-mail: andrian.cretu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8144-5233>

Orice proces judiciar, după cum și orice lege ce stă la baza acestuia, se fundamentează pe anumite principii ce constituie idei călăuzitoare în reglementare și aplicare a legii pe diferite cazuri. Necesitatea de a se ghida de anumite principii nu este străină nici procedurii contravenționale, chestiune valabilă de la inițiere și până la emiterea deciziei pe marginea săvârșirii unei contravenții. Or, într-un stat de drept, respectarea cu strictețe a principiilor generale, iar mai cu seamă, cele speciale fiecărei proceduri judiciare, constituie o prerogativă fără de care nu poate funcționa nici principiul supremației legii. Din acest considerent, formularea, recunoașterea, promovarea și abordarea științifică a principiilor procedurii contravenționale, a fost și rămâne și astăzi o prioritate a statului nostru, mai ales în condițiile integrării cadrului legislativ național la standardele europene, comunitate spre care tindem cu mare insistență a ne integra. De altfel, principiile procedurii contravenționale urmează a se uniformiza la nivel interstatal, pentru o mai bună promovare și dezvoltare a lor, dar a se conforma și celor ale procedurii penale, în contextul în care, majoritatea statelor europene nu recunosc un drept contravențional, ne mai vorbind de un drept procesual contravențional.

Cuvinte-cheie: principiu, contravenție, procedură, răspundere, sancțiune, inviolabilitate, egalitate.

PRINCIPLES OF THE CONTRAVENTIONAL PROCEDURE

Any judicial process, as well as any law underlying it, is based on certain principles that constitute guiding ideas in the regulation and application of the law in various cases. The need to be guided by certain principles is not foreign to the contravention procedure either; a matter valid from the initiation until the issuance of the decision on the commission of a contravention. In a rule of law, the strict observance of the general principles, and especially the special ones of each judicial procedure, constitutes a prerogative without which the principle of the rule of law cannot work either. For this reason, the formulation, recognition, promotion and scientific approach of the principles of the contravention procedure, has been and remains a priority of our state, especially in the conditions of integrating the national legislative framework to European standards, a community to which we strongly insist. integrate. Moreover, the principles of the contravention procedure are to be standardized at the interstate level, for a better promotion and development of them, but also to comply with those of the criminal procedure, in the context in which most European states do not recognize a contravention right. speaking of a misdemeanor procedural law.

Keywords: principle, contravention, procedure, liability, sanction, inviolability, equality.

PRINCIPES DE LA PROCÉDURE CONTRAVENTIONNELLE

Tout processus judiciaire, ainsi que toute loi sous-jacente, est fondé sur certains principes qui constituent des idées directrices dans la réglementation et l'application de la loi dans divers cas. La nécessité de s'inspirer de certains principes n'est pas étrangère non plus à la procédure d'infraction, une question valable depuis l'ouverture jusqu'à la publication

de la décision de commission d'une infraction. Ou, dans un État régi par l'État de droit, le strict respect des principes généraux, et notamment des principes particuliers de chaque procédure judiciaire, constitue une prérogative sans laquelle le principe de l'État de droit ne peut pas non plus fonctionner. Pour cette raison, la formulation, la reconnaissance, la promotion et l'approche scientifique des principes de la procédure d'infraction ont été et restent une priorité de notre État, notamment dans les conditions d'intégration du cadre législatif national aux normes européennes, communauté à laquelle nous insistons fortement. intégrer. De plus, les principes de la procédure d'infraction doivent être standardisés au niveau interétatique, pour une meilleure promotion et développement de ceux-ci, mais aussi pour se conformer à ceux de la procédure pénale, dans le contexte où la plupart des États européens ne reconnaissent pas un droit d'infraction. parlant d'un délit procédural.

Mots-clés: principe, contravention, procédure, responsabilité, sanction, inviolabilité, égalité.

ПРИНЦИПЫ РАССМОТРЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ НАРУШЕНИЙ

Любой судебный процесс, а также любой закон, лежащий в его основе, основан на определенных принципах, которые составляют руководящие идеи в регулировании и применении закона в различных случаях. Необходимость руководствоваться определенными принципами также не является чуждой процедуре нарушения, этот вопрос действует с момента возбуждения до принятия решения о совершении нарушения. Или, в правовом государстве, строгое соблюдение общих принципов, и особенно специальных принципов каждой судебной процедуры, является прерогативой, без которой принцип верховенства права также не может работать. По этой причине разработка, признание, продвижение и научный подход принципов процедуры нарушения были и остаются приоритетом нашего государства, особенно в условиях интеграции национальной законодательной базы в европейские стандарты, сообщество, на интеграции в котором мы решительно настаиваем. Кроме того, принципы процедуры нарушения должны быть стандартизированы на межгосударственном уровне для их лучшего продвижения и развития, а также для соответствия с положениями уголовного процесса в контексте, в котором большинство европейских государств не признают право на нарушение. говоря о процессуальном законе о проступках.

Ключевые слова: принцип, нарушение, процедура, ответственность, санкция, неприкосновенность, равенство.

Introducere. Termenul *principii* provine de la latinescul *principium*, care semnifică elementul fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită etc.

Principiile care guvernează procedura contravențională în cazurile de comitere a contravențiilor ecologice pot fi diferențiate în trei mari categorii:

a) principiile generale de drept, care sunt valabile și aplicabile pentru toate categoriile de raporturi juridice, inclusiv și pentru cele de procedură contravențională;

b) principiile dreptului contravențional, care sunt specifice raporturilor dreptului contravențional, inclusiv și cel procesual;

c) principiile proprii procedurii contravenționale.

Este necesar de subliniat faptul că ultima categorie de principii – cele care se referă în exclusivitate procedurii contravenționale reprezintă nu doar categoria de principii care se regăsesc în textul Codului contravențional. Mai mult ca atât, multe din principiile procedurii contravenționale nu le vom găsi în mod separat enunțate într-un articol aparte sau într-un capitol separat. De mai multe ori putem deduce aceste principii din conținutul normelor legale ce reglementează anumite acțiuni de urmărire contravențională.

Metodologia de cercetare. Pentru un rezultat desăvârșit, în cadrul cercetării subiectului de față,

au fost necesare și utilizarea diferitor metode dintre care menționăm: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda istorică, metoda sistemică și metoda empirică.

Conținutul de bază a cercetării. Așadar, chiar dacă Codul contravențional, în articolul 374, stabilește că Procesul contravențional se desfășoară pe principii generale de drept contravențional, acesta mai menționează că procesul contravențional este dirigit și de normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte. În așa fel, pornind de la aceste reglementări, putem conchide că legiuitorul nu numai că nu a făcut o distincție clară între principiile dreptului contravențional material și principiile dreptului contravențional procesual, dar a admis că pentru procedura contravențională sunt valabile principiile care se regăsesc în convențiile și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Astfel, dacă în articolele 5 – 9 ale Codului contravențional găsim referințele la principiile legalității, principiul egalității în fața legii, principiul dreptății, principiul caracterului personal al răspunderii contravenționale și principiul individualizării răspunderii contravenționale și sancțiunii contravenționale, odată cu aceasta, fără a fi declarate drept principii ale procedurii contravenționale, în articolele 375 – 381 ale Codului contravențional sunt enunțate regulile de bază ale procesului contravențional, care sunt nu altceva decât principii specifice procedurii contravenționale, dar și în conținutul altor articole, cum ar fi articolul 426 ale Codului contravențional și altele. În așa fel, în textul acestora se consacră principiile prezumției nevinovăției, inviolabilității persoanei, libertății persoanei de mărturisire împotriva sa, dreptul la apărare, limba de desfășurare a procesului, dreptul de a nu fi urmărit sau sancționat de mai multe ori, accesului liber la justiție, inviolabilitatea domiciliului, inviolabilității proprietății, oraltății și nemijlocirii și altele.

Nu putem trece cu vederea și faptul că majoritatea principiilor procedurii contravenționale își au începuturile în textul Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale. În mare parte aceste reglementări cu caracter de principiu se regăsesc în articolele 5-8, 13, 14, 17 18 și altele. Din Convenție desprindem dreptul la libertate și la siguranță prevăzut de articolul 5 al Convenției, dreptul la un proces echitabil, prevăzut de articolul 6 al Convenției, principiul potrivit căruia nici o pedeapsă nu poate fi aplicată fără lege, prevăzut de articolul 7 al Convenției, dreptul la respectarea vieții private și de familie, prevăzut de articolul 8 al Convenției, dreptul la un recurs efectiv, prevăzut de articolul 13 al Convenției, principiul interzicerii discriminării, prevăzut de articolul 14 al Convenției și altele. Aceste principii identifică regulile specifice care guvernează procesul contravențional. În același timp, principiile generale ale dreptului contravențional identifică regulile generale prin prisma cărora urmează a fi stabilită și executată sancțiunea contravențională. Din șirul principiilor care le putem atribui la categoria principiilor procedurii contravenționale identificăm următoarele:

1) Principiul legalității. Astfel, legalitatea este definită ca un principiu fundamental de drept, în baza căruia orice subiect de drept trebuie să respecte, și când este cazul, să aplice legile și celelalte acte normative. În acest context, doctrina stabilește, cu referire la coraportul stat – persoană că cetățeanul este liber să se manifeste sau să întreprindă orice, înafară de ceea ce-i interzis prin lege, iar respectiv autoritatea de stat este în drept să desfășoare acele activități, care-i sunt autorizate prin lege. Este de menționat faptul, că acest principiu și-a găsit cea mai mare apreciere în perioada sovietică și constituia unul din pilonii doctrinei sovietice. În sensul acesta legalitatea urma să elucideze aspectul, care deși nu era propriu după natura și conținutul său deplin structurii instituționale sovietice, respectarea în integru a

prevederilor legislației, instituind regula “atotputernică” potrivit căreia dacă legea nu stabilește, atunci nu se admite. În acest sens, interpretarea principiului legalității asigură posibilitatea săvârșirii a așa tip de acțiuni, doar care erau permise de către lege, excluzându-se posibilitatea aplicării principiului “Se permite totul ceea ce nu interzice legea”. Odată cu revizuirea pozițiilor în ceea ce privește posibilitatea persoanei de a opera în contextul corespunderii acțiunilor sale prevederilor legislației în vigoare, respectiv este privit sub alt aspect și principiul legalității. Astfel, legalitatea este privită drept “...un principiu realizarea căruia duce la instituirea ordinii de drept, ultima fiind o parte a ordinii sociale”[9, p. 42].

În același context, se afirmă, că “starea de ordine, în desfășurarea raporturilor sociale rezultată din atitudinea de respectare a legilor este definită ca legalitate [5, p. 133] sau că “Legalitatea este un principiu exprimat prin îndatorirea de a respecta regulile de drept și ordonarea tuturor regulilor de drept într-un unic și unitar implicând conformitatea celor inferioare față de cele superioare” [6, p.70]. Acest fapt, dă reala posibilitate de a privi legalitatea, inclusiv și în domeniul raporturilor contractuale, cel puțin sub două aspecte – dinamic și static, unde aspectul dinamic reflectă situația în care acțiunile legate de încheierea și executarea raportului juridic urmează să nu contravină legislației, iar aspectul static privește situația în care toate efectele și scopul realizat prin contract urmează a fi conform legislației.

Principiul legalității procesuale este o transpunere pe plan procesual a principiului general de drept al supremației și respectării necondiționate a dreptului [3, p. 66]. Opinia generală care privește principiul legalității este că toate actele realizate în cadrul punerii în executare a legii să nu contravină legii. În acest sens, este necesar de făcut o precizare în ce privește corecta înțelegere a rigorilor care emană din principiul legalității în materie procesuală și în general în ramurile dreptului public și corespunzător a modului

de înțelegere a aplicării principiului legalității în ramurile dreptului privat. Astfel, în ramurile dreptului privat principiul legalității presupune aplicarea regulii „se admite totul ce nu se interzice”, altfel spus – orice acțiune și orice act juridic este admisibil dacă prin lege sau prin convenirea părților nu este stabilit altfel. În dreptul public aplicarea principiului legalității presupune că autoritatea care asigură procedura contravențională nu poate realiza alte acte, decât cele care sunt prevăzute de lege.

În așa fel, într-un mod distinct legiuitorul moldovean identifică laturile care privesc raza de acțiune a principiului legalității. Astfel, așa cum stabilește articolul 5 al Codului contravențional, nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei contravenții, nici supus sancțiunii contravenționale decât în conformitate cu legea contravențională. Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii contravenționale sînt interzise. Legea contravențională nu urmărește cauzarea de suferințe fizice sau lezarea demnității omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Aceasta presupune nu altceva decât considerarea anumitor compartimente speciale cărora li se acordă o atenție deosebită, pe lângă regula generală potrivit căreia toate actele procedurale să corespundă conținutului, formei și rigorilor stabilite de lege.

2) Principiul egalității în fața legii, consacrat în articolul 6 al Codului contravențional prevede că „persoanele care au săvârșit contravenții sînt egale în fața legii și a autorităților publice și sînt supuse răspunderii contravenționale fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, apartenență politică, avere, origine socială sau de orice altă situație”. Acest principiu denotă faptul că toți participanții la procesul contravențional beneficiază de aceleași drepturi și obligații procesuale. Codul contravențional garantează nu doar excluderea temeiurilor discriminatorii de realizare a procedurii contraven-

ționale, ci și oferă anumite garanții în această privință. Astfel, nu doar că se declară că nici o persoană, indiferent de sex, rasă, naționalitate, religie, limbă vorbită, apartenență politică și alte criterii nu poate fi discriminat în cadrul unui proces contravențional, dar și se oferă anumite condiții legale care să asigure aceste garanții de nediscriminare. Astfel, potrivit articolului 379 al Codului contravențional, desfășurarea procesului contravențional are loc în limba de stat, iar în cazul în care persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat, aceasta are dreptul de a lua cunoștință de toate actele și materialele dosarului și de a vorbi în fața autorității competente să soluționeze cauza contravențională prin interpret.

De la principiul de bază, legiuitorul a stabilit anumite excepții. Astfel, așa cum prevede Constituția și alte legi, precum și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, anumite categorii de persoane pot beneficia de condiții speciale de urmărire contravențională sau de garanția de a nu fi supuse urmăririi și răspunderii contravenționale. Din categoria acestor persoane fac parte reprezentanții diplomați, deputații în Parlament, Președintele țării și alte persoane. În acest sens trebuie să remarcăm că excepția în cauză nu pune în poziție de inegalitate pe aceste categorii de persoane. O asemenea abordare este necesară pornind de la interesul mai superior al activității pe care o îndeplinesc aceste persoane în raport cu obiectul la care au atentat ele.

3) Principiul dreptății. Potrivit prevederilor articolului 7 al Codului contravențional persoana poate fi sancționată numai pentru contravenția în a cărei privință este dovedită vinovăția sa, cu respectarea normelor prezentului cod. Aceasta presupune că persoana poate fi sancționată contravențional pentru o faptă doar dacă această faptă este prevăzută de Codul contravențional. În același sens, și procedura contravențională poate fi pornită doar pe marginea unei fapte care este prevăzută de Codul contravențional drept contravenție.

Altfel spus, se aplică sancțiunea contravențională doar dacă s-a demonstrat vinovăție făptuitorului. Prin urmare, prin prisma principiului dreptății, trebuie de înțeles că sarcina principală a procesului contravențional reprezintă soluționarea problemei vinovăției făptuitorului. Efectul principal al nerespectării principiului dreptății este imposibilitatea atragerii la răspundere contravențională a făptuitorului, în virtutea lipsei de dovadă a vinovăției în comiterea contravenției.

4) Principiul caracterului personal al răspunderii contravenționale. Codul contravențional stabilește că persoana este supusă răspunderii contravenționale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție. Este supusă răspunderii contravenționale numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea contravențională. Totodată, acest principiu enunță o regulă „de aur” a răspunderii contravenționale și anume că răspunderea contravențională este o răspundere subiectivă – bazată pe vinovăție.

5) Principiul individualizării răspunderii contravenționale și sancțiunii contravenționale. Potrivit articolului 9 al Codului contravențional, la aplicarea legii contravenționale se ține cont de caracterul și de gradul prejudiciabil al contravenției, de persoana făptuitorului și de circumstanțele atenuante ori agravante. Prin urmare întreaga procedură contravențională urmează a se axa pe identificarea caracterului prejudiciabil al contravenției, caracteristica făptuitorului, precum și de identificarea prezenței circumstanțelor agravante și atenuante. În același timp, același articol 9 al Codului contravențional, în alineatul (2) stabilește că nimeni nu poate fi supus de două ori răspunderii contravenționale pentru una și aceeași faptă. Această situație permite excluderea cazurilor de sancționare dublă a persoanei pentru una și aceeași faptă.

Tot acest principiu ne vorbește despre faptul că o sancțiune poate avea doar caracter individual. Nu sunt acceptabile sancțiunile colective.

6) Prezumția de nevinovăție, reprezintă principiul de bază a procedurii contravenționale și „cheia de boltă” a întreg procesului contravențional.

Cuvântul „presumția” provine de la latinescul „praesumptio” ceea ce înseamnă presupunere. Aceasta este categoria a cărei proveniență în majoritatea cazurilor nu este legată de drept, însă ea i-și găsește cea mai mare răspândire în activitatea de legiferare și de aplicare a dreptului de către organele de stat. Prezumțiile, din punct de vedere al logicii formale, sunt noțiuni de caracter abstract, care au ca conținut fapte ce se referă la diferite domenii ai activității omului. „Abstractizarea aici, ca un alt proces de formare a categoriilor logice, este rezultatul activității îndelungate a omului în ce privește distragerea de la diverse însușiri particulare ai obiectelor și fenomenelor și concentrarea a ceea ce compune esența” [9, p. 6]. Condiție care dă posibilitatea de a face concluzii despre unul sau alt fapt sau despre cauzele lui, și care explică natura logică a prezumțiilor reprezintă repetabilitatea proceselor de viața cotidiană. Repetabilitatea proceselor cotidiene dobândește caracter de legitate, devenind un fenomen obișnuit al vieții – o „ordine obișnuită”. „Și fiindcă prezumțiile exprimă într-adevăr mai obișnuită ordine a lucrurilor și fenomenelor, pe baza acestora avem temeiul obiectiv de a le considera ca fiind adevărate fără o demonstrare specială” [11, p. 6]. Dacă este evident o circumstanță, legătura căreia cu o altă circumstanță este probată de practica cotidiană, atunci cu tot dreptul putem presupune existența ultimului. Aici trebuie de menționat, că legătura între faptul existent și faptul prezumat este tipică și de aceea nu este necesar de a o demonstra. Faptele presupuse sunt numite fapte prezumate sau cu caracter de prezumție, iar faptele existente devin în calitate de temei al prezumției.

În literatura de specialitate acest termen și-a găsit o diferită tratare. Astfel unii autori consideră că prezumția constituie o regulă axiomatică, unanim recunoscută în legătură cu evenimentele sau faptele ce au

loc [12, p. 343]. Alți autori s-au referit la noțiunea de prezumție, examinând-o ca o presupunere care este nu altceva decât o modalitate a unei inducții logice [7, p. 111].

Concluzia despre veridicitatea și corectitudinea prezumțiilor este bazată pe practica cotidiană a vieții, iar metoda de creare a acestei practici se bazează pe probabilitatea generalizărilor prezumtive [10, p. 8].

Instituția prezumției de nevinovăție a apărut ca regulă scrisă în dreptul modern, pentru prima dată, în secolul al XVIII-lea în legislația S.U.A., fiind apoi consacrată și în Declarația universală a drepturilor omului și cetățeanului din 1789, care stabilea în art.9 ca: “orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilității sale”. Această reglementare a fost ulterior preluată și de Declarația universală a drepturilor omului adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948, care în art.11 arată că: “orice persoană învinuită de a fi săvârșit o infracțiune este prezumată nevinovată atât timp cât vinovăția sa nu a fost stabilită într-un proces public cu asigurarea garanțiilor necesare apărării”. În același timp, Convenția (europeană) pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prevede, în articolul 6 paragraful 2, prezumția de nevinovăție. Înaintea adoptării acestor reglementări ca norme de drept, au existat lucrări de excepție ale unor autori de seamă ce au prefigurat zorii apariției acestei instituții. Ideile reprezentate de această lucrare au zguduit din temelii principiile justiției de tip inchizitorial a Europei timpurilor sale [8, p. 101].

Prezumțiile de drept întotdeauna poartă caracterul politic, însă în unele din ele natura politică se manifestă destul de clar, în altele ea nu este așa de pronunțată și evidențierea ei este posibilă numai analizând norme și instituții de drept în general. Sunt prezumțiile juridice, tendința politică a cărora este atât de pronunțată, încât uneori acoperă sau chiar exclude natura lor logică. În dreptul nostru la prezumțiile de acest gen se referă: prezumția nevinovăției

în procesul penal, prezumția vinovăției a persoanei care a cauzat prejudiciu în procesul civil etc. Este necesar de a explica cele menționate. Prezumția nevinovăției, de exemplu, în dreptul nostru nu este prezumția în interpretarea sa obișnuită (din punctul de vedere al formării noțiunii). După regula generală, nevinovăția prezumată a învinuitului trebuie să poartă caracterul constant, repetabil, adică majoritatea persoanelor, care sunt trase la răspunderea juridică și prezumați ca nevinovați, trebuie să fie astfel în realitate. Însă aceasta nu este așa, nevinovăția prezumată a învinuiților poartă caracterul ce nu este constant, ci caracterul de excepție, adică majoritatea învinuiților dovedesc a fi vinovați. Presupunerea nevinovăției, prin urmare, - presupunere artificială, poate fi explicată prin importanța politică a sa. Aceasta constă în aceea, că prezumția nevinovăției a învinuitului în dreptul nostru apare în calitate de garanție a atragerii neîntemeiate a cetățenilor la răspundere, precum și a garanțiile aflării adevărului pentru fiecare dosar.

Principiul prezumției nevinovăției reprezintă un instrument-cheie de reglementare a raporturilor procedurale penale și contravenționale, care-și are începuturile încă în perioada marilor acte istorice de consacrare a democrației și de consacrare a drepturilor omului. Fiind pornită de la documentele istorice ale Revoluției Franceze din 1789 și a războiului civil din perioada constituirii independenței Statelor Unite ale Americii [3, p. 71] prezumția nevinovăției a fost preluat drept principiu de bază în absoluta majoritate a statelor, și în fond servește indicium de respectare a drepturilor omului. Nu constituie excepție și legislația Republicii Moldova, așa cum și în conținutul prevederilor articolului 21 al Constituției Republicii Moldova este prevăzut că orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale. De rând cu aceasta, potrivit prevederilor articolului

375 al Codului contravențional, persoana acuzată de săvârșirea unei contravenții se consideră nevinovată atâta timp cât vinovăția sa nu este dovedită în modul prevăzut de prezentul Cod. În sensul celor enunțate, trebuie de înțeles că nici o persoană nu poate fi recunoscută vinovată în comiterea unei contravenții, decât în ordinea și în condițiile stabilite de Codul contravențional.

Opinia noastră în ce privește aplicarea principiului prezumției vinovăției în procesul contravențional

Deși în literatura de specialitate, chestiunea referitoare la prezumția de nevinovăție este o chestiune acceptată axiomatic în ce privește răspunderea de drept penal și cea de drept contravențional, totuși suntem de părerea că și acest "superstițiu" poate fi supus unei revizuri. Această posibilitate ne este oferită de primii pași deja făcuți la nivel de reglementări legislative, atât la nivel conceptual-științific. În așa fel, avînd în vedere scopul distinct pe care îl are domeniul protejării mediului, se cere în mod corespunzător a fi identificate și metode distincte care să asigure realizarea acestui scop. Legii contravenționale îi revine o sarcină distinctă în acest sens, deoarece pe de o parte procedura contravențională este bazată pe principiul prezumției nevinovăției, potrivit căreia se stabilește că persoana care a comis contravenția poartă răspundere numai în caz dacă a comis-o cu vinovăție în una din formele acesteia, iar pe de altă parte procedura contravențională reprezintă domeniul care reglementează aplicarea răspunderii pentru fapte penale neînsemnate. În acest sens, multe ori sub aspect procedural este abordată problema referitor la necesitatea dovedirii lipsei sau prezenței vinovăției faptuitorului, care stă în sarcina autorității publice care asigură realizarea acestui proces. Potrivit acestui principiu, persoana care a comis o contravenție prin cauzarea daunei de mediu este scutită de obligația de a dovedi că este sau nu este vinovată în comiterea faptei, această sarcină aparținînd autorității .

În același timp, la moment doar în materie de reparare a daunelor legislația stabilește că persoana care a cauzat dauna se prezumă a fi vinovată și respectiv este obligată la repararea daunei de mediu atâta timp cât nu demonstrează fapta altuia, indiferent de vinovăția sa. Totodată, în virtutea faptului că natura contravenției, reflectată prin prisma pericolului social neînsemnat, permite posibilitatea de a opera o procedură mai simplificată în ce privește o faptă mai neînsemnată, suntem de părerea că anume domeniul contravențional ne poate permite de a opera principiul prezumției vinovăției și anume doar pentru cazurile contravenționale ecologice.

Aceasta ar fi fundamentată pe următoarele motive:

1) Faptele contravenționale în esență reprezintă încălcări care nu presupun un pericol social deosebit. Ca urmare sancțiunile pentru contravenții de asemenea sunt neînsemnate. Din aceste motive, eforturile statului în ce privește constatarea acestora urmează a fi echivalente pericolului pe care îl reprezintă faptele contravenționale. De aici, și sarcinile procedurale ale statului trebuie revizuite în așa fel încât să nu fie echivalente celor din procedura penală.

2) Contravențiile ecologice reprezintă fapte care afectează un interes vital – cel de protecție a mediului. Acest interes este unul de fapt existențial. Prin urmare și metodele aplicate pentru asigurarea protecției mediului trebuie să fie distincte. A pune ”în capul mesei” valorile sociale în vederea soluționării unei chestiuni de origine naturală, care are esență și conținut independent de voința omului, înseamnă a te expune riscului de a nu asigura prin aceste mijloace realizarea scopului urmărit. În acest sens punând pe ”cântarul” metodelor de asigurare a protecției mediului, valorile sociale, cum ar fi principiul prezumției nevinovăției, ar fi lipsit de temei. Dimpotrivă, adoptarea principiul prezumției vinovăției ar oferi mai multe avantaje în soluționarea problemei de protecție a mediului.

Această procedură ar presupune că, dacă pentru alte categorii de contravenții pentru exemplu cele legate de încălcarea regulilor de circulație rutieră, făptuitorul se va considera nevinovat și respectiv nu va fi atras la răspundere contravențională în cazul în care vinovăția sa nu va fi demonstrată, însă în ce privește răspunderea contravențională pentru dauna de mediu, prin aplicarea principiului prezumției vinovăției, însăși făptuitorul ar trebui să-și demonstreze lipsa vinovăției sale, aceasta fiind prezumată pînă la proba contrară. În asemenea caz, sarcina autorității împuternicite de a examina cazul contravențional va fi în constatarea elementelor obiective și anume a faptei, prejudiciului și raportului de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu. Elementul subiectiv, și anume vinovăția, iar mai bine spus lipsa acesteia urmează a fi probată de făptuitor.

Ca rezultat s-ar stabili o situație, când persoana care a fost eliberată din sala de judecată pentru faptul că nu i s-a demonstrat culpa penală în cazul furtului, poate fi obligată la recuprarea daunei civile cauzate în rezultatul furtului pentru culpă civilă, fapt care ar fi fost apreciat drept un parado [13, p. 71]. În cazul comiterii contravenției de mediu, în eventualitatea aplicării prezumției de vinovăție, situația ar fi fost complet inversă, astfel cum persoana care a comis contravenția ecologică va fi sancționată dacă nu a demonstrat lipsa vinovăției, iar în ce privește repararea daunei civile cauzate în rezultatul contravenției ecologice, pentru obligarea făptuitorului, victima va trebui să demonstreze prezența vinovăției făptuitorului. Dar, este necesar să acordăm atenție faptului, că la aprecierea necesității aplicării principiului prezumției vinovăției în dreptul procedural contravențional, urmează examinându-l doar în raport cu cel al nevinovăției. În asemenea caz, evident apare întrebarea - de ce nu am putea acorda ambelor prezumții aceiași valoare, conferindu-le statut identic. Mai mult decât atât, la mijlocul anilor șaptezeci ai secolului trecut, unii autori, chiar puneau la îndoială importanța prin-

ciului prezumției nevinovăției în procesul penal [4, p. 70-85], fapt care încă o dată ne demonstrează necesitatea reevaluării importanței și eficienței aplicării acestor principii procedurale.

În ce privește aplicabilitatea principiului prezumției vinovăției la răspunderea contravențională ca rezultat al cauzării daunelor de mediu, considerăm, că urmează a face o distincție între răspunderea obiectivă și răspunderea pe temeiul principiului prezumției vinovăției. În acest caz vom vorbi despre un specific al aplicabilității al acestui principiu. Astfel, pornind de la ideea, că lipsa dovezii faptului nu exclude însăși existența faptului, considerăm, că la aplicarea măsurilor de răspundere contravențională pentru daune de mediu, atât caracterul obiectiv al răspunderii, cât și prezumția vinovăției presupune posibilitatea, defiecă dată când se stabilește faptul prejudiciabil, de a fi aplicată răspunderea contravențională, fără ca statul să aibă sarcina demonstrării vinovăției.

Această afirmație o putem fundamenta pe faptul, că în cazul răspunderii obiective vina, în principiu nu se exclude. Aceasta nu este exclusă, ci pur și simplu nu este luată în considerație (calcul) în cadrul procesului de examinare a pricinii.

Deoarece răspunderea obiectivă nu exclude vinovăția făptuitorului, iar persoana ce este obligată să suporte răspunderea va fi exonerată de la răspundere, dacă demonstrează culpa terței persoane, atunci în cazul răspunderii contravenționale de mediu, făptuitorul va fi prezumat vinovat pentru daună atâta timp până nu demonstrează culpa terței persoane. În asemenea caz, ținem să subliniem, că în cazul răspunderii obiective, făptuitorul nu mai este exonerat de la răspundere chiar dacă demonstrează lipsa culpei sale - aceasta este exclus din considerațiunea faptului că legea recunoaște vina acestuia pentru dauna principală (cea de mediu), instituind o anumită limită pentru prima fază a prejudiciului - dauna de mediu, care efectiv nu poate fi diminuată (vinovăția) la faza a doua a prejudiciului - dauna civilă.

7) Principiul inviolabilității persoanei. Articolul 25 al Constituției Republicii Moldova stabilește că libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile. Acest principiu se regăsește și în conținutul articolului 11 al Codului de procedură penală. Persoanei îi este garantată inviolabilitatea libertății și siguranței, avându-se în vedere atât posibilitatea de a se deplasa liber, cât și de a nu fi supus violențelor fizice și psihice. Se consideră limitare de libertate orice situație în care o persoană nu poate să se deplaseze liber, fie că i-a fost aplicată forța în acest sens, fie în urma unei obligații legale de a se supune unor indicații făcute de un agent al legii fără aplicarea forței (ordonarea de către un polițist de a nu părăsi un loc sau de a merge într-un loc anume) [3, p. 79-80].

Acest principiu este consacrat și în conținutul articolului 376 al Codului contravențional, unde se enunță o serie de condiții-garanții ale drepturilor persoanei bănuite în comiterea unei contravenții, în procesul de examinare a cazului de comitere a contravenției. Din șirul acestor garanții putem identifica următoarele:

a) Persoana pasibilă de răspundere contravențională poate fi reținută sau supusă constrângerii numai în cazuri excepționale și în condițiile prezentului cod, urmând să fie tratată cu respectul demnității umane. Reținerea persoanei în cauza contravențională nu poate depăși 3 ore.

b) Persoanei reținute i se aduc imediat la cunoștință, în limba pe care o înțelege, drepturile sale și motivele reținerii, circumstanțele faptei, încadrarea juridică a acțiunii a cărei săvârșire îi este imputată.

c) Persoana reținută ilegal sau persoana în a cărei privință temeiurile reținerii au decăzut urmează să fie liberată imediat.

d) Percheziția, examinarea corporală, alte acțiuni procesuale care aduc atingere inviolabilității persoanei pot fi efectuate fără consimțământul acesteia sau al reprezentantului ei legal numai în condițiile prezentului cod.

e) În timpul procesului contravențional nimeni nu poate fi maltratată fizic sau psihic și sînt interzise orice acțiuni și metode care creează pericol pentru viața ori sănătatea omului, chiar cu acordul acestuia. Persoana reținută nu poate fi supusă violenței, amenințărilor sau unor metode ori procedee care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile.

h) Persoana ale cărei libertate și demnitate au fost lezate prin aplicarea ilegală a unei măsuri procesuale are dreptul la repararea, în condițiile legii, a prejudiciului cauzat astfel.

8) Dreptul la apărare. În procesul contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să asigure părților și altor participanți la proces deplină exercitare a drepturilor procesuale. Pe parcursul procesului contravențional, părțile au dreptul să fie asistate de un apărător (avocat). Este necesar de menționat faptul că dreptul părții în procesul contravențional de a fi asistat de un apărător apare în momentul pornirii procesului contravențional. Aici trebuie să menționăm că autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să aducă la cunoștința persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător chiar înainte de a începe prima acțiune procedurală. Deja din momentul în care agentul constatare comunică contravenientului despre faptul că îl bănuiește în comiterea contravenției, acesta urmează să-i comunice despre dreptul său la apărare. La fel Codul contravențional prevede că în cel mult 3 ore din momentul reținerii, persoanei care este pasibilă de sancțiunea arestului contravențional și nu are apărător ales i se desemnează un apărător din oficiu. Trebuie să recunoaștem că componentele de contravenții ecologice nu prevăd ca sancțiune arestul.

9) Dreptul de a nu fi urmărit sau sancționat de mai multe ori. Nimeni nu poate fi urmărit sau sancționat de mai multe ori pentru aceeași faptă. Relua-

rea procesului contravențional care a încetat poate avea loc doar în cazul descoperirii unor noi circumstanțe sau în cazul depistării unui viciu fundamental în hotărârea de încetare.

10) Inviolabilitatea domiciliului. Acest principiu, deși nu-l găsim reglementat în mod separat într-un articol al Codului contravențional la partea generală a procedurii contravenționale, totuși își găsește reglementarea în textul articolului 426 Cod contravențional. Astfel, potrivit alineatului (2) al articolului 426 Cod contravențional, cercetarea domiciliului fără permisul persoanei căreia i se lezează dreptul la inviolabilitatea domiciliului se efectuează cu autorizația instanței de judecată. Din conținutul acestor reglementări trebuie să deducem faptul că pentru agentul constatare, intrarea și cercetarea în domiciliu poate avea loc doar cu acordul proprietarului sau locatarului, iar în cazul dezacordului pentru a intra și cerceta domiciliul, este necesar autorizarea instanței de judecată. În același timp, potrivit prevederilor alineatului (3) al aceluiași articol 426 Cod contravențional în caz de contravenție flagrantă, cercetarea la domiciliu se poate efectua în baza unei ordonanțe motivate a agentului constatare fără autorizația instanței de judecată, urmând ca acestea să i se prezinte imediat sau nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea cercetării la domiciliu, materialele obținute în urma cercetării, indicându-se motivele efectuării ei, iar instanța de judecată verifică legalitatea acestei acțiuni procesuale. Considerăm că anume în cazul contravențiilor de mediu chestiunea referitoare la cercetarea domiciliului reprezintă un subiect important al practicii contravenționale. Anume în cazul contravențiilor de mediu se face necesară verificarea habitatului și a portbagajului unităților de transport cu care sunt transportate produsele vînatului sau pescuitului ilegal, anume pentru a constata prezența lemnului tăiat ilegal este necesar de a accede pe teritoriul gospodăriei persoanei sau teritoriului întreprinderii. În așa fel, anume această măsură este

necesar de a fi aplicată în vederea asigurării constatării faptei și circumstanțelor comiterii acesteia.

11) Inviolabilitatea vieții private. Acest principiu îl regăsim în conținutul articolului 8 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, potrivit căruia orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitare acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora. În același sens, găsim acest principiu și în textul articolului 28 al Constituției, potrivit căruia statul respectă și ocrotește viața intimă, privată și familială. Deși aceste trei componente sunt enunțate în șirul valorilor protejate, trebuie să recunoaștem că „viața privată” reprezintă o noțiune mult mai largă ca conținut decât „viața intimă” și „viața familială”, ultimele două, de fapt, se încadrează perfect în prima și reprezintă parte a întregului [3, p. 79-80].

Deși Legea contravențională nu enunță acest principiu, ba chiar și nu stabilește careva referințe la respectarea acestor valori, inevitabilitatea considerării acestui principiu reprezintă un deziderat al procedurii contravenționale. Trebuie să recunoaștem că în pofda lipsei unei reglementări exprese, norma constituțională și reglementările Convenției reprezintă nu altceva decât o condiție principială de a fi respectată în cadrul procesului contravențional.

Astfel, agentul constatat, procurorul ori instanța de judecată nu este în drept în procesul examinării cauzei contravenționale să intervină în viața privată, intimă și de familie a persoanelor participante la proces, decât în cazurile în care aceasta se face necesar în virtutea faptului că acest

amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

12) Principiul asigurării dreptului la apărare. Obligația autorităților publice care examinează cazul contravențional de a asigura dreptul la apărare rezidă din conținutul articolului 378 al Codului contravențional, potrivit căruia în procesul contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să asigure părților și altor participanți la proces deplină exercitare a drepturilor procesuale, iar pe parcursul procesului contravențional, părțile au dreptul să fie asistate de un apărător (avocat). Este necesar de menționat că norma juridică indicată stabilește cert că în momentul pornirii procesului contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să aducă la cunoștința persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător.

Începutul procesului contravențional urmează a-l identifica prin prisma primului act procedural pe care îl realizează agentul cotraveniennstatator sau prin prisma primei declarații a agentului constatat prin care acesta indică persoanei că o bănuiește în comiterea contravenției.

În concluzie, este de menționat faptul că practica judecătorească, astăzi în aprecierea faptului dacă agentul constatat a asigurat dreptul contravenientului la apărător, apelează la constatări care de fapt nu relevă adevărata situație. Astfel, instanțele, de cele mai dese ori, admit argumentele agentului constatat privitor la faptul înștiințării contravenientului despre dreptul acestuia de a fi asistat de un apărător (avocat) prin prisma faptului că contravenientul semnează procesul verbal cu privire la contravenție, unde pe versoul blancului sunt expu-

se toate drepturile procedurale, inclusiv și cel de a fi asistat de apărător. În același timp, trebuie să remarcăm faptul că agentul constatator întocmește procesul-verbal cu privire la contravenție doar urmare a realizării tuturor actelor. De asemenea doar la finele procesului de examinare se înmânează acest proces-verbal cu privire la contravenție. Astfel, dacă faptul comiterii faptei de tăiere ilicită a masei lemnoase sau a unei fapte legate de poluarea unui bazin acvatic, se constată la momentul când persoana-făptuitor este reținut la locul faptei, atunci procesul verbal cu privire la contravenție este întocmit doar după ce se fac măsurările necesare, după ce se întocmește procesul-verbal de cercetare la fața locului, după ce se iau explicațiile de la făptuitor, după ce se antrenează și se audiază de către agentul constatator diverși specialiști în cadrul examinării cauzei contravenționale, după ce se efectuează diferite expertize criminalistice, după ce se ridică anumite documente confirmative, după ce se soluționează anumite demersuri ale părților. În parametri temporari aceasta poate lua de la o oră până la câteva luni. Prin urmare, însăși semnarea de către contravenient a blanchetei procesului-verbal cu privire la contravenție după două-trei luni de examinare și administrare de probe, nu poate reprezenta o confirmare a faptului că drepturile procedurale, inclusive și cel de a fi asistat de un apărător au fost comunicate la momentul inițial, înainte de realizarea tuturor acțiunilor procedurale.

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 1 din 18.08.1994.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008, *MO* 3-6/15 din 16.01.2009.
3. DOLEA, I. ș.a. *Drept procesual penal*. Chișinău: Ed. Cartier, 2005.
4. MARTÎNCIC, E. *Гарантии прав обвиняемого в суде первой инстанции*. (Garanțiile drepturilor învinuitului în prima instanță). Chișinău, 1975.
5. HUMA, I. *Introducere în studiul dreptului*. Iași, 1993.
6. DELEANU, I. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol.1. Iași.
7. COSMOVICI, P. *Considerații asupra fundamentului presupunțiilor în dreptul civil*. Studii și Cercetări Juridice, 1970, nr. 1, p. 111.
8. BECCARIA, C. *Despre infracțiuni și pedepse*. București: Editura Humanitas, 2007.
9. БАБАЕВ, В.К. *Законность, обоснованность и справедливость судебных актов*. Krasnodar, 1974.
10. БАБАЕВ, В.К. *Презумпции в советском праве*. Горький, 1974, с. 6.
11. КАМИНСКАЯ, В.И. *Учение о правовых презумпциях в уголовном процессе*. Москва-Ленинград, 1948.
12. PETRUHIN, I. *Теория доказательств в советском уголовном процессе*. (Teoria probațiunii în procesul penal sovietic). Moscova, 1973, p. 343.
13. TADEVOSEAN, V. *К вопросу об установлении материальной истины в советском процессе*. Советское государство и право, 1948, nr. 6, p. 71.